

SINIF YÖNETİMİ SÜRECİNDE ÖDÜL ve CEZA UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

REGARDING REWARDS AND PENALTY PRACTICES IN THE CLASS MANAGEMENT PROCESS TEACHER OPINIONS

Mehmet PARİN

Çağlayan Anadolu Lisesi, mehmet_parin@hotmail.com

Antalya / Türkiye

ORCID: 0009-0002-7629-9929

ÖZET

Bu araştırmada öğretmenlerin sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza uygulama durumlarını saptamak amaçlanmıştır. Nitel bir çalışma olan bu araştırmanın çalışma grubu, Antalya ili Kepez İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde ortaöğretim kurumlarında çalışan farklı branşlarda 23 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcıları maksimum çeşitlilik yöntemiyle oluşturulmuştur. Araştırmanın verileri nitel veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Uzman görüşü alınarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğretmenlere “Sınıf yönetiminde karşılaşılan öğrencilerin başlıca disiplinsiz davranışları nelerdir?”, “Sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza uygulamaları nasıl, hangi şekilde yer bulmaktadır?”, “Ödül ve cezanın öğrencilerin sınıf içerisindeki davranışları üzerinde etkisi var mıdır?”, “Sınıf içerisinde öğrencilerin davranışlarını düzenlemek amacıyla en çok hangi ödül ve cezaları kullanıyorsunuz?” ve “Sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif hangi uygulamalara yer verilebilir?” soruları yöneltilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmeden elde edilen veriler nitel veri çözümleme yöntemleriyle analiz edilip görüşme verileri tanımlanarak yorumlanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda öğrencilerin başlıca disiplinsiz davranışları öğrencinin sınıf içerisinde nasıl davranması gerektiğini bilmemesi, okula ve derslere karşı ilgisiz olması, öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı saygısız davranması olarak başlıklandırılmıştır.

İkinci alt problemde öğretmenlerin en çok kullandığı ödül uygulaması, öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde notla ödüllendirilmedir. Ceza uygulaması ise öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde sözel olarak uyarma şeklinde olduğu görülmüştür. Üçüncü alt problemde öğretmenler ödülün davranış üzerinde etkisinin olduğunu, cezanın davranış üzerinde etkisinin az veya hiç olmadığını belirtmiştir. Dördüncü alt problemde öğretmenlerin ödül olarak en çok not ve psikolojik ödülü kullandığı, ceza olarak da en çok psikolojik cezayı kullandığı görülmüştür. Son alt problemde öğretmenlerin sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif uygulamalar hakkında yeterince veya hiç bilgi sahibi olmadığı görülmüştür.

Bir davranış kontrol mekanizması olan ödül ve cezanın sınıf yönetimi sürecinde ölçülü kullanılması, ödül ve ceza kullanımı sonucu ortaya çıkabilecek olası olumsuzluklar konusunda öğretmenlerin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif hangi uygulamalar yapılacağı konusunda öğretmenler hizmet içi eğitimden geçirilmelidir. Son olarak etkili bir sınıf yönetimi için öğrenci merkezli, etkinlik temelli yöntem ve tekniklerle dersin işlenebilmesi için ideal sınıf mevcutlarıyla sınıfların materyallerle zenginleştirilmesi, fiziki durumlarının düzeltilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Disiplin, Sınıf yönetimi, Ödül, Ceza, Alternatif uygulamalar

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the situations of teachers applying reward and punishment in the classroom management process. The study group of this research, which is a qualitative study, consists of 23 teachers from different branches working in secondary education institutions within the body of Antalya Kepez District National Education Directorate. The participants of the research were formed by the maximum diversity method. The data of the research were collected through a semi-structured interview form, which is a qualitative data collection tool. In the semi-structured interview form, which was created by taking expert opinion, the teachers were asked "What are the main undisciplined behaviors of the students in classroom management?", "How and in what way do reward and punishment practices take place in the classroom management process?" have an effect on their behavior?", "Which rewards and punishments do you use most in order to regulate the behavior of students in the classroom?" and "What alternative practices can be used instead of rewards and punishments in classroom management?" were asked. Interviews with the participants were recorded on a voice recorder. The data obtained from the interview were analyzed with qualitative data analysis methods and the interview data were defined and interpreted. In the findings obtained as a result of the research, the main undisciplined behaviors of the students are titled as the student's not knowing how to behave in the classroom, being indifferent to the school and lessons, and disrespectful towards his teachers and friends. In the second sub-problem, the most used reward application by the teachers is rewarding with a grade when the student shows positive behavior. Punishment was observed to be in the form of verbal warning when the student exhibits undesirable behavior. In the third sub-problem, the teachers stated that the reward had an effect on the behavior and the punishment had little or no effect on the behavior. In the fourth sub-problem, it was seen that teachers mostly used grades and psychological rewards as rewards, and psychological punishment the most as punishment. In the last sub-problem, it was observed that teachers did not have enough or no knowledge about alternative practices instead of rewards and punishments in classroom management. Teachers should be informed about the measured use of reward and punishment, which is a behavior control mechanism, in the classroom management process, and the possible negativities that may arise as a result of the use of reward and punishment. In classroom management, teachers should undergo in-service training on which alternative practices can be applied instead of rewards and punishments.

Finally, for an effective classroom management, it is necessary to enrich the classrooms with materials and improve their physical conditions in order to teach the lesson with student-centered, activity-based methods and techniques.

Keywords: Discipline, Classroom management, Reward, Punishment, Alternative practices

1. GİRİŞ

Eğitim öğretim etkinlikleri sınıf içerisinde gerçekleştirilir. Sınıf, öğretmen ve öğrencinin önceden planlanan istendik davranışları öğrenciye kazandırabilmek için bir araya gelip etkileşimde buldukları yerdir (Başar, 2004: 13). Türk Dil Kurumu da sınıfı, “öğrencilerin yıllık öğrenime göre ayrıldıkları bölümlerden her biri” ve “derslik” olarak iki farklı şekilde tanımlamaktadır (TDK, 2023). Eğitim öğretim sürecinde en temel unsurlardan birisi öğretmenlerdir.

Öğretmen; Devletin eğitim, öğretim ve yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmen adayları genel kültür, özel alan ve pedagojik formasyonla mesleğe hazırlanır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973). Eğitim öğretim etkinliklerinin başarıya ulaşmasında kilit görev öğretmene düşmektedir. Bilginin değişmesi, ihtiyaçların farklılaşması, teknolojinin hızla gelişmesi, bireylerden beklenen davranışların sürekli değişmesinden dolayı öğretmenden beklenen roller de sürekli güncellenmektedir. Eskiden öğretmen bilgiyi aktaran, otoriteyi sağlayan kişi olarak görülürken şimdilerde öğrencinin bilgiye ulaşmasında rehberlik eden, değişimin öncüsü olup topluma ve öğrencilere rol model olması beklenen kişi olarak görülmektedir. Çağın beklenti ve ihtiyaçlarına karşılık verecek olan öğretmen sadece ders anlatan, sınav yapan ve not veren kişi değildir. Öğretmen bu görevlerin yanında organize eden, rehberlik ve liderlik yapan, süreci yöneten kişi olarak tanımlanabilir. Etkili bir eğitim öğretim için öğretmenlerin iyi bir sınıf yönetimi becerisine sahip olması gerekmektedir.

Öğrencilere eğitim öğretimde hedeflenen davranışları kazandırabilmek için süreci kolaylaştıracak sınıf koşullarını oluşturmaya yönelik kurallar, kavramlar ve ilkelerin bütününe sınıf yönetimi denir (Aydın, 2017: 5). Bir başka tanımla sınıf yönetimi; eğitim ve öğretim sürecinden hedeflenen davranışlara ulaşmak için planlama, örgütlenme, uygulama ve değerlendirme işlemlerinde yapılan etkinliklerin tümüdür (Başar, 2004: 13). Sınıf yönetimi çok değişkenli bir süreç olup okulun yapısı, öğretmenlerin niteliği ve eğitimi, öğretmenlerin okul amaç ve değerlerine bağlılığı, öğrencilerin özellikleri ve ihtiyaçları, sınıfın fiziksel durumu, sınıf kurallarının belirsizliği, öğretmenin dersi işleyiş şekli, kontrolü kaybetme korkusu, okulca benimsenen kurallar süreci etkileyen başlıca değişkenlerdir (Çelik, 2006: 12). Öğretmen; genel kültür, özel alan ve meslek bilgisine sahip olması gerekir. Meslek bilgisi başlığı altında ele alınan sınıf yönetimi süreci çok değişkenli dinamik bir süreçtir. Sınıf yönetimi süreci öğrencinin hazır bulunuşluk durumu, ilgisi, ihtiyacı, beklentisinden, çevreden, aileden, sınıfın fiziki yapısından, okul idaresinin yönetim anlayışı, MEB politikaları vb. birçok yapıdan etkilenir. İyi bir sınıf yönetimi yeterliliğine sahip ve değişen şartlarda kontrolü kaybetmeyen öğretmen, öğrencilerine hedeflenen davranışları kazandırmada başarılı olur. Öğretmen için sınıfta işler her zaman normal gitmez öğretmen bazen öngörülemez durumlarla karşı karşıya kalabilir. İyi bir sınıf yönetimi becerisine sahip öğretmen, problem durumlarında kolayca problem sürecini yönetip problemi çözebilir. Dinamik, değişken ve zor sınıf yönetimi sürecinde öğretmen sınıf yönetiminin üstesinden gelebilmesi için argümanlar kullanması gerekebilir. Hiç şüphesiz bu argümanlardan en önemlisi, en çok kullanılanı ödül ve cezadır.

Ödül; öğrencinin yapmış olduğu davranış sonucunda hoş giden bir dönüt verilmesidir (Öztürk, 2005). Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde ödül; öğrencilerin kendilerinden beklenen davranışları göstermeleri, kurallara uymaları, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere aktif olarak katılmaları ve derslerdeki başarılarına göre teşvik edilmesi olarak tanımlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, 2013). Ceza ise istenmeyen davranışları gösteren öğrencilere öğretmenin öğrencinin sevdiği bir işten alıkoymasına ya da öğrenciyi sevmediği bir işe maruz bırakmasıdır.

İstenmeyen davranışı yapan öğrenciyi teneffüse çıkarmamak ya da ödevini yapmayan öğrenciyeye daha fazla ödev vermek yaptırımları öğrencinin hoşuna gitmeyen durumlar olduğu için ceza için örnek olarak gösterilebilir. Özetle ceza yaptırımına maruz kalan öğrenci sevdiği etkinliklerden kısıtlanma, bazı ayrıcalıklardan mahrum olma ve ders puanında düşüş olma gibi durumlarla karşılaşır (Korkmaz, 2004, s.184–185; Kaya, 2002, s.186).

Ölçülü, yerinde, doğru kullanılan ödül ve cezanın öğrencilerin davranışları üzerinde etkisi tartışılmazdır. Ancak ödülün ve cezanın miktarını, zamanını, yerini iyi ayarlayamayan öğretmen öğrencide birtakım problemlerin ortaya çıkmasına neden olur. Ödül ve ceza ikisi de kontrol mekanizması olup aslında aynı şeylerdir. Ödül vaat edildiğinde aslında cezayı da kullanmış oluyoruz. Çünkü öğrenci o ödüle ulaşmazsa kendini cezalandırılmış olarak görür. Öğrencilere bir iş karşılığında ödül verildiğinde öğrencide amaç o işleri en iyi şekilde yapmak değil en kısa sürede ödülü almak oluyor. Araç olması gereken ödül amaç haline geliyor. Bu durum, çok fazla veya yanlış ödül kullanmanın zararları olarak belirtilebilir (Bolat, 2016: 62). Son yıllarda çoğu okulda öğretmenler öğrenci davranışlarını kontrol etmek ve disiplini sağlama için ceza yöntemini başvurduğu görülmektedir fakat ceza kullanmanın etkili olup olmadığı son zamanlarda tartışılan bir konu haline gelmiştir. Cezanın öğrenmeye olumlu katkısı olmadığı sadece disiplini sağlamak için başvurulan bir yol olduğu görülmektedir (Gündüz ve Balyer, 2011). Sınıf yönetimi dinamik ve çok değişkenli bir yapıya sahip olduğu için öğretmenler sınıflarda istenmeyen davranışlarla karşılaşabiliyor. Her öğretmen bu istenmeyen davranışlara karşı bir çözüm üretmeye çalışmaktadır. Ödül ve ceza sınıf yönetimi sürecinde istenmeyen davranışları engellemek veya önlemek için önemli bir yere sahiptir. Bazen kullanılan ödül veya ceza etkili olmaktadır bazen de çok fazla, yanlış yerde, zamansız kullanılan ödül ve cezalar öğrencide kalıcı davranış bozukluğuna neden olabilmektedir. Yine Gündüz ve Balyer'e (2011) göre; Eğitimde öğretmenin görevi faydalı, ahlaklı davranışlar için öğrenciyi cesaretlendirmek olmalıdır. Bu doğrultuda olumsuz davranışları azaltmak ve olumlu davranışları kazandırmak için öğrenciyeye katkı sağlayacak yöntemler seçilmelidir. Öğrencinin yaptığı davranışın sonucunu kabullenip sorumluluklarını yerine getirmesi konusunda bilgilendirilmelidir. Bu durumda ideal olan ödül ve ceza kullanmak yerine kurallar, sorumluluklar, alternatifler ve deneyimleme üzerinden gelişim göstermelerine odaklanılmalıdır. Öğrencinin kişilik gelişimi için değer algısını, saygınlığını, karar verme becerisini geliştirip sorumluluk üstlenebildiği ortamlar oluşturulmalıdır. Ödül ve ceza dışsal kontrol mekanizması olup içsel motivasyonu sağlamaz. Ödül öğrencide olumlu davranışlarda artış meydana getirirse de öğrenmeye dair içsel motivasyonu sağlamaz. İstenmeyen davranışları azaltma amacıyla kullanılan ceza da uzun vadede sonuç göstermez. Bu nedenle geleneksel ödül ve ceza sistemine alternatif olarak olumlu davranış desteği ve etik sınıf ortamı yaklaşımları getirilmelidir.

Bu araştırmada sınıf yönetimi sürecinde öğretmenlerin başlıca karşılaştıkları öğrencilerin disiplinsiz davranışlarının neler olduğu, sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza uygulamalarının nasıl uygulandığı, öğretmenlerin en çok hangi ödül ve cezayı kullandıklarıyla ilgili tespitler yapılmıştır. Ödül ve ceza kullanmanın bazen birtakım problemleri ortaya çıkarabileceği gerçeğinden sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine hangi alternatif uygulamalara yer verilebileceğinden bahsedilmiştir. Etkili bir eğitim, iyi bir sınıf yönetimi için tespitler yapıp öneriler sunulmuştur.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin analizinde yapılan çalışmalarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel çalışma yöntemlerinden olgubilim çalışmasıdır. Araştırma da belirli bir olguya yönelik, kişisel algıların ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanmıştır. Farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanılması olgubilim (fenomonoloji) deseni olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 72). Bu çalışmada, ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin sınıf yönetimi sürecinde karşılaştıkları öğrencilerin disiplinsiz davranışlarının neler olduğu, sınıf yönetiminde ödül ve ceza uygulamalarının nasıl hangi şekilde yer bulduğunu belirlemek ve öğretmenlerin görüşlerini ortaya çıkarmak için yarı-yapılandırılmış sorularla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Antalya ili Kepez İlçe Milli Eğitim Müdürlüğündeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan 23 branş öğretmeni oluşturmaktadır. Bu çalışmada maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, önceden hazırlanan beş sorunun katılımcılara sorulması ve katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplardan oluşmaktadır. Katılımcılara sorulacak sorular önceden hazırlanıp, uzman görüşü alındıktan sonra görüşme formu son halini almıştır. Bu yöntem katılımcıların algıladıklarını kendi cümleleriyle anlatmasını sağlar. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde sorular esnek olmalıdır ya da görüşme farklı yapılandırılmış tekniklerde hazırlanmalıdır (Merriam, 2013).

Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Görüşme formunun birinci bölümünde cinsiyet, medeni durum, mesleki kıdem, branş ve öğrenim durumunu içeren kişisel bilgilere, ikinci bölümde de öğretmenlerin sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza uygulamalarına ilişkin beş açık uçlu soru sorulmuştur. Veri toplama aracı olarak kullanılan sorular aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Sınıf yönetiminde karşılaşılan öğrencilerin başlıca disiplinsiz davranışları nelerdir?
- 2- Sınıf yönetiminde ödül ve ceza uygulamaları nasıl, hangi şekilde yer bulmaktadır?
- 3- Ödül ve cezanın öğrencilerin sınıf içerisindeki davranışları üzerinde etkisi var mıdır?
- 4- Sınıf içerisinde öğrencilerin davranışlarını düzenlemek amacıyla en çok hangi ödül ve cezaları kullanıyorsunuz?
- 5- Sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif hangi uygulamalara yer verilebilir?
- 6-

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Formun güvenilirliği için uzman görüşü alınıp son şekli verildikten sonra katılımcılara görüşme formu uygulanmıştır. Görüşmede beş adet açık uçlu soru 23 öğretmene sorulup katılımcıların cevapları ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde nitel analiz tekniği olan betimsel ve içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde, katılımcıların görüşleri net bir şekilde araştırmaya yansıtılmasını sağlamak için doğrudan alıntılara sık sık yer verilebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 158). İçerik analizi tekniği, sözel ve yazılı olarak elde edilen verilerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesini sağlar (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

Araştırmada yarı yapılandırılmış sorulara verilen cevaplar içeriğiyle uygun olacak şekilde anlamlı gruplar haline getirilmiştir. Sonrasında sorulardan elde edilen cevaplar araştırmanın amacına uygun temalar altından gruplandırılıp tablo halinde sunulmuştur. Katılımcıların sorulan sorulara verdikleri cevaplardan betimsel analiz için kavramsal sınırlar belirlenmiştir. Tabloda sorulara benzer cevap veren öğretmenlerin sayısı yazılmıştır.

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan sonuçlar çıkarılmış olup bu sonuçlar daha sonra yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan 23 öğretmen Ö1, Ö2... şeklinde kodlanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde görüşmeye katılan öğretmenlerin kişisel bilgilerine ve katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgulara ve bu bulgulardan elde edilen yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Öğretmen Kodu	Cinsiyet	Medeni Hal	Öğrenim	Lisans Programı	Meslekteki Kıdemi
Ö1	Kadın	Bekar	Lisans	Türk Dili ve Edeb.	21-30 yıl
Ö2	Kadın	Evli	Lisansüstü	Matematik	11-20 yıl
Ö3	Kadın	Bekar	Lisansüstü	Fizik	1-10 yıl
Ö4	Erkek	Evli	Lisans	Türk Dili Edeb.	11-20 yıl
Ö5	Kadın	Bekar	Lisansüstü	Tarih	1-10 yıl
Ö6	Kadın	Evli	Lisans	Matematik	21-30 yıl
Ö7	Erkek	Evli	Lisans	Türk Dili ve Edeb.	30 yıl üzeri
Ö8	Erkek	Evli	Lisansüstü	Türk Dili ve Edeb.	11-20 yıl
Ö9	Kadın	Bekar	Lisans	Matematik	21-30 yıl
Ö10	Erkek	Bekar	Lisans	Matematik	30 yıl üzeri
Ö11	Kadın	Bekar	Lisans	Almanca	1-10 yıl
Ö12	Kadın	Evli	Lisans	Din Kül. ve Ahl. Bil.	1-10 yıl
Ö13	Erkek	Bekar	Lisans	Almanca	21-30 yıl
Ö14	Kadın	Evli	Lisans	Felsefe	30 yıl üzeri
Ö15	Erkek	Evli	Lisans	Beden Eğitimi	30 yıl üzeri
Ö16	Erkek	Evli	Lisans	Coğrafya	21-30 yıl
Ö17	Erkek	Bekar	Lisans	Din Kül. ve Ahl. Bil.	11-20 yıl
Ö18	Erkek	Evli	Lisans	İngilizce	21-30 yıl
Ö19	Erkek	Evli	Lisans	Tarih	30 yıl üzeri
Ö20	Kadın	Evli	Lisans	Fizik	1-10 yıl
Ö21	Erkek	Evli	Lisans	Matematik	21-30 yıl
Ö22	Kadın	Bekar	Lisans	Kimya	21-30 yıl
Ö23	Kadın	Evli	Lisans	Beden Eğitimi	21-30 yıl

Tablo 1’de görüldüğü üzere 23 katılımcıdan 12’si kadın, 11’i erkektir. Medeni hallerine bakıldığında 14’ü evli ve 9’ı bekardır. Katılımcıların 19’u lisans, 4’ü lisansüstü eğitimi tamamlamıştır. Katılımcıların tamamı ortaöğretim kurumlarında görev yapmaktadır ve öğretmenlik görev sürelerine bakıldığında 1-10 yıl kıdem aralığında 5; 11-20 yıl kıdem aralığında 4; 21-30 yıl kıdem aralığında 9; 31 yıl ve üzeri kıdem aralığında 5 öğretmen bulunmaktadır.

3.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmamızın ilk sorusu “Sınıf yönetiminde karşılaşılan öğrencilerin başlıca disiplinsiz davranışları nelerdir?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2. Sınıf Yönetiminde Karşılaşılan Öğrencilerin Başlıca Disiplinsiz Davranışları Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular

Görüşler	Katılımcı Kodu	N
Öğrenciler okula ve derse karşı ilgisiz davranıyor.	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23	16
Öğrenciler bize ve arkadaşlarına karşı saygısızlık yapıyor.	Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö16, Ö17, Ö22	10
Öğrenciler sınıf içerisinde nasıl davranacağını bilmiyor.	Ö1, Ö6, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö17, Ö20, Ö22	9
Öğrencilerde disiplinsiz davranış görmüyorum.	Ö3	1

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 16'sı “Öğrenciler okula ve derse karşı ilgisiz davranıyor.”, 10'u “Öğrenciler bize ve arkadaşlarına karşı saygısızlık yapıyor.”, 9'u “Öğrenciler sınıf içerisinde nasıl davranacağını bilmiyor.”, 1'i “Öğrencilerde disiplinsiz davranış görmüyorum.” şeklinde sınıf yönetiminde karşılaştığı disiplinsiz davranışlarla ilgili görüş bildirmiştir.

Buna ilişkin katılımcıların görüşleri: Ö1 “Öğretmen zili çalmasına rağmen sınıfa girdiğimde öğrenciler yerinde oturmayıp birbirlerine el kol şakaları yaptıklarını görüyorum. Dersin ilk 5 dakikasında onları yerlerine oturtup sınıfın düzenini sağlamak için uğraşıyorum. Öğretmeni derse hazır bir şekilde beklemiyorlar.” Ö2 “Ayağa kalmıyorlar, ağzında sakız oluyor ve uyarmadığım sürece ağzındaki sakızı çıkarmıyorlar, arkadaşı konuşurken arkadaşını dinlemeyip saygısızca davranan öğrenciler oluyor. Bir de dersi dinlemeyip sürekli uyuyan öğrencilerimiz oluyor.” Ö3 “Sınıf yönetimindeki sorunların öğretmene göre değiştiğini düşünüyorum ben sorun yaşamıyorum.” Ö4 “Ders araç gereçlerini okula getirmeyip hangi konuda olduğumuzla ilgisi bilgisi olmuyor. Derse hazırlık yapmayıp sadece öğretmenin anlattığı bilgilerle yetiniyorlar. Öğrenciler derste uyuyor, sorulan sorulara cevap vermeyip kayıtsız kalıyor derse ilgi göstermiyorlar.” Ö5 “Derse defter, kitap gibi ders araç gereçlerini getirmiyorlar ve dersin başında kontrol yapmak zorunda kalıyorum.” Ö6 “Öğretmen geldiğinde ayağa kalkmama gibi saygısız davranışlar sergilediklerini ve değerlere saygı göstermediklerini gözlemliyorum. Bir başka gördüğüm durum sınıfta nasıl oturacağını bilmeyip gürültü yapan öğrenciler var. Son olarak matematik dersini sevmeyen öğrenciler derse katılmıyorlar.” Ö7 “Dersle ilgilenmiyorlar. Bir de arkadaşlarıyla sürekli konuşuyorlar.” Ö8 “Öğretmen sınıfa geldiğinde susmayıp ayağa kalkmıyorlar ve bu durumun gereksiz olduğunu düşünüyorlar. Saygı göstermiyorlar.” Ö9 “Derse girdiğim zaman sürekli konuşuyorlar. Yoklama alırken bile konuşmalar devam ediyor. Susturmak için bağırarak zorunda kalıyorum. Ayrıca Ders araç gereçlerini getirmiyorlar, ders esnasında uyuyanlar var, derse hazırlık yapmıyorlar.” Ö10 “Ben gelince ayağa kalmıyorlar ayağa kalkmak zoruna gidiyor, anlattıklarımı dinlemiyorlar. Bir de derse geç gelme alışkanlıkları çok fazla olmaktadır.” Ö11 “Derse ilgisiz davrananlar var hatta ders esnasında uyuyan öğrenciler var. Ayrıca Kendi aralarında sürekli konuşup, izinsiz sınıf içerisinde dolaşip çöp atmaya gidenler oluyor. Bir de birbirlerine silgi, kalem vb. şeyler fırlatıyorlar.” Ö12 “Öğrenciler derse zamanında giriş yapmıyorlar, Sınıfta yerinde oturmuyorlar. Ayrıca izin almadan ders esnasında yerlerini sürekli değiştiriyorlar.” Ö13 “Benim branşım Almanca. Dersimden merkezi sınavlarda soru çıkmadığı için öğrencilerin ders karşı ilgileri yok.” Ö14 “Dersin huzurunu bozacak şekilde yerinde oturmayıp çok konuşuyorlar.” Ö15 “Birbirleriyle çok fazla konuşuyorlar.” Ö16 “Öğretmene derse geldiğinde öğretmen yokmuş gibi davranıp saygı göstermiyorlar. Ayrıca ders araç ve gereçlerini getirmiyorlar.” Ö17 “Sınıflarda sanki sınıfta öğretmen yokmuş gibi öğretmene karşı saygı göstermiyorlar.

Öğretmen sınıfa girdiğinde ayağa kalkmıyorlar.” Ö18 “Amaçsız öğrenci çok fazla okulu sosyalleşebileceği bir ortam olarak gördükleri için derse ilgi göstermiyorlar ve ders araç gereçlerini getirmiyorlar.” Ö19 “Öğrenciler derse geç giriyor benim gördüğüm başlıca disiplinsiz davranış budur.” Ö20 “Derse ilgili olmayan konularda kendi aralarında konuşuyorlar ve cep telefonlarıyla sınıfa gelip cep telefonu ile ilgileniyorlar. Bir başka disiplinsiz davranış Ders notları tutmuyorlar ve derste anlattıklarımı dinlemiyorlar.” Ö21 “Öğrencilerin birçoğu anlatılan dersi dinlemiyorlar. Öğrencilerin gelecekle ilgisi kaygısı yok.” Ö22 “Bize ve arkadaşlarına saygı göstermiyorlar ve kılık kıyafet olarak uygun giyinmeyip ders esnasında sürekli konuşuyorlar.” Ö23 “Öğrencilere derse geç geliyor. Dersime değer vermeyenler eşofman giymiyor.”

3.3. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmamızın ikinci sorusu “Sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza uygulamaları nasıl hangi şekilde yer bulmaktadır?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3. Sınıf Yönetimi Sürecinde Ödül ve Ceza Uygulamaları Nasıl, Hangi Şekilde Yer Bulmaktadır? Sorusuna İlişkin Bulgular

Görüşler	Katılımcı Kodu	N
Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde iyi bir notla ödüllendiririm.	Ö1, Ö6, Ö7, Ö9, Ö11, Ö13, Ö15, Ö17, Ö18, Ö23	10
Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde not ödülü ve psikolojik ödülü birlikte kullanırım.	Ö4, Ö8, Ö10, Ö16, Ö19, Ö21	6
Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde psikolojik ödülle ödüllendiririm.	Ö2, Ö12, Ö14, Ö21	4
Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde maddi ödülle ödüllendiririm.	Ö3, Ö22	2
Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde not ödülü ve maddi ödülü birlikte kullanırım.	Ö5, Ö20	2
Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde uyarım gerekirse de disiplin kuruluna sevk ederek cezalandırırım.	Ö2, Ö8, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö18, Ö20, Ö23	10
Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde düşük not vererek cezalandırırım.	Ö6, Ö7, Ö9, Ö11, Ö16, Ö19, Ö20	7
Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde hemen ceza vermek yerine ikna edip davranışını düzeltmeye çalışırım.	Ö4, Ö10, Ö22	3
Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde hiçbir zaman ceza kullanmam.	Ö1, Ö3, Ö21	3
Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde görmezden gelerek cezalandırırım.	Ö5, Ö17	2
Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde ailesiyle iletişime geçerek cezalandırırım.	Ö2	1

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 10'u "Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde iyi bir notla ödüllendiririm.", 6'sı "Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde not ödülü ve psikolojik ödülü birlikte kullanırım.", 4'ü "Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde psikolojik ödülle ödüllendiririm.", 2'si "Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde maddi ödülle ödüllendiririm.", 2'si "Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde not ödülü ve maddi ödülü birlikte kullanırım.", 10'u "Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde uyarırım gerekirse de disiplin kuruluna sevk ederek cezalandırırım.", 7'si "Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde düşük not vererek cezalandırırım.", 3'ü "Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde hemen ceza vermek yerine ikna edip davranışını düzeltmeye çalışırım.", 3'ü "Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde hiçbir zaman ceza kullanmam.", 2'si "Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde görmezden gelerek cezalandırırım.", 1'i "Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde ailesiyle iletişime geçerek cezalandırırım." şeklinde sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza uygulamalarının nasıl, hangi şekilde yer bulduğuyla ilgili görüş bildirmiştir.

Buna ilişkin katılımcıların sınıf yönetimi sürecinde ödül uygulamaları hakkında görüşleri: Ö1 "Olumlu davranış gösteren öğrencilerin ödüllendirmesini notla yaparken cezalandırmada not kullanmıyorum. Aksi halde öğrenci seviyesi düşük olduğu için birçok kişi düşük not alır." Ö2 "Ödülü istediğim davranışları gösteren öğrencileri onura ederek kullanıyorum." Ö3 "Ödül olarak istediğim davranışları gerçekleştiren öğrencilere çikolata alıyorum, yüksek performans notu veriyorum ve tahtada benimle birlikte ders anlatmasına izin veriyorum." Ö4 "Uygun davranış sergileyen öğrencileri sınıf içerisinde takdir edip yüksek notla değerlendiriyorum." Ö5 "Ödül olarak soru sorup soruyu bilenlere artı vererek sene sonunda hediye ve yüksek not veriyorum." Ö6 "Derse katılanlara ve ödevleri yapanlara artı verip yüksek not ödülünü veriyorum. Tahtada bazen bilinçli hata yapıyorum ve bunu fark eden öğrenciye 100 puan veriyorum." Ö7 "Sorulara doğru cevap verenlere artı verip sonrasında yüksek not veriyorum." Ö8 "Soruyu bilemese bile çözmek için gayret edip cesaret gösterdiyse teşekkür edip artı veriyorum." Ö9 "Ödül olarak derslerimi dinleyip dersle ilgilenenlerin performans notunu yüksek veriyorum." Ö10 "Konuşarak motive etmeye çalışıp istediğim davranışları gösterenlere not veriyorum." Ö11 "Ödül olarak sorduğum sorulara doğru cevap verenlere artı kullanarak yüksek not veriyorum." Ö12 "Olumlu davranışları gösteren öğrencilere güzel bir iletişimle ilgi ve iltifat gösteriyorum." Ö13 "Ödül olarak soru sorduğumda soruya doğru cevap veren öğrencilerin notuna 100 puan veriyorum." Ö14 "Ödül olarak öğrencinin bireysel gelişimiyle ilgili detaylar verip sözel olarak takdir ediyorum." Ö15 "Gol attıysa, basket attıysa, voleybolda iyi bir servis kullandıysa vb. başarılarında yüksek not veriyorum." Ö16 "Güzel cevap verenlere iltifat edip dönüt verdikten sonra yazılı notu düşük bile olsa performans notunu yüksek veriyorum." Ö17 "Şu işi yapabilenlere 100 puan vereceğim şeklinde ödüllendirme kullanıyorum." Ö18 "Ödül almanın zor olması gerektiğine inanıyorum. Ekstra katkı yapanları notla ödüllendiriyorum." Ö19 "Öğrenci başarılı bir öğrenci veya olumlu bir şey yapmışsa aferin deyip not vererek ödüllendiriyorum." Ö20 "Dersime ilgilenen öğrencileri sözel ifadelerle takdir ediyorum ve dersle ilgilenen öğrencilerin performans notlarını yüksek vereceğimi söylüyorum." Ö21 "Matematik dersinde soruları çözen ve başarılı öğrencilere olumlu cümlelerle motivasyonunu sağlayarak yüksek not veriyorum." Ö22 "Olumlu davranış gösteren öğrencilerimle dışarıda buluşup bir şeyler yiyip içerek ödüllendiriyorum. Zaman zaman da hediye veriyorum." Ö23 "Spora ilgi gösterip gayret edenlerin notlarını 100 puan veriyorum."

Katılımcıların sınıf yönetimi sürecinde ceza uygulamaları hakkında görüşleri: Ö1 "Disiplinli bir öğretmen olduğumdan dolayı ceza kullanmak zorunda kalmıyorum." Ö2 "İstenmeyen davranışları sergileyen öğrencilere kızıyorum ileri dereceye giderse disipline göndereceğimi söylüyorum." Ö3 "Aslında cezayı kullanmıyorum. Ceza olarak değerlendirilecekse tahtayı sildiriyorum ve erkek öğrencilere çiçek aldırıyorum." Ö4 "Uygun davranışları göstermeyen öğrencileri sınıf içerisinde rencide etmiyorum. Yapıcı bir şekilde nasihat ediyorum." Ö5 "Cezayı çok fazla kullanmıyorum. Derse ilgisiz bana karşı saygısız davranırsa parmak kaldırsa bile onu görmezden geliyorum." Ö6 "Derse katılmayıp ödev yapmayanlara eksi verip düşük not cezasını veriyorum."

Ö7 “Sorulara yanlış cevap verenlere eksi verip sonrasında düşük not veriyorum.” Ö8 “Cezayı çok kullanmıyorum ama uygun davranış göstermeyen öğrencileri sınıfın içinde değil dışarıda uygun bir dille uyarıyorum.” Ö9 “Ceza olarak dersimi dinlemeyip derse ilgisiz olanların performans notunu düşük veriyorum.” Ö10 “Cezayı çok fazla kullanmıyorum. Olumsuz davranış gösteren öğrenciye hemen tepki göstermiyorum. Uygun davranışı göstermeyen öğrenciyle dışarıda konuşuyorum” Ö11 “Ceza olarak ödevini yapmayanlara eksi kullanarak düşük not veriyorum.” Ö12 “Ceza olarak sözel uyarı yapıp tutanak tutarak disipline gönderiyorum.” Ö13 “İstenmeyen davranış sergileyen öğrencileri sözlü olarak uyarıyorum.” Ö14 “Cezayı korkutmak için sözel olarak uyararak kullanıyorum.” Ö15 “Disiplinli bir öğretmenim çok fazla ceza kullanmak zorunda kalmıyorum. Kullanmak zorunda kalırsam sözel olarak uyarıyorum.” Ö16 “Ödevini yapmayanlara eksi verip düşük performans notu veriyorum ve istenmeyen davranış sergileyen öğrencileri sözel olarak uyarıyorum.” Ö17 “Ceza olarak ise olumsuz davranış sergileyen öğrencilerin davranışlarını görmezden geliyorum.” Ö18 “İstenmeyen davranışı gösteren öğrenciye de hemen ceza vermek gerekir. Cezayı hemen vermezsek diğer öğrencilere kötü örnek olur. Bu ceza da uyararak gerekirse disipline göndermek şeklindedir.” Ö19 “Sözel olarak uyardıktan sonra istenmeyen davranışları devam ederse düşük not veriyorum.” Ö20 “Dersle ilgilenmeyen öğrencilerin performans notunu düşük vereceğimi söylüyorum. Bir de dersle ilgilenmeyen öğrencilere bazen kızarak tepkimi gösteriyorum.” Ö21 “Ceza verme durumum olmadığı için ceza kullanmıyorum.” Ö22 “Cezaya çok başvurmuyorum. Konuşarak ve rehberlik servisine yönlendirerek sorunu çözmeye çalışıyorum.” Ö23 “Ceza olarak dersime geç gelenleri yok yazıyorum.”

3.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmamızın üçüncü sorusu “Ödül ve cezanın öğrencilerin sınıf içerisindeki davranışları üzerinde etkisi var mıdır?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4. Ödül ve Cezanın Öğrencilerin Sınıf İçerisindeki Davranışları Üzerinde Etkisi Var Mıdır? Sorusuna İlişkin Bulgular

Görüşler	Katılımcı Kodu	N
Ödülün davranışlar üzerinde yeterince etkisi varken cezanın davranışlar üzerinde yeterince etkisi yoktur.	Ö4, Ö8, Ö9, Ö13, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö22	10
Ödülün ve cezanın davranışlar üzerinde yeterince etkisi vardır.	Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö23	9
Ödülün davranışlar üzerinde yeterince etkisi varken cezanın davranışlar üzerinde hiç etkisi yoktur.	Ö1, Ö3, Ö10, Ö21	4

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 10’u “Ödülün davranışlar üzerinde yeterince etkisi varken cezanın davranışlar üzerinde yeterince etkisi yoktur.”, 9’u “Ödülün ve cezanın davranışlar üzerinde yeterince etkisi vardır.”, 4’ü “Ödülün davranışlar üzerinde yeterince etkisi varken cezanın davranışlar üzerinde hiç etkisi yoktur.” şeklinde ödül ve cezanın öğrencilerin sınıf içerisindeki davranışları üzerindeki etkisi hakkında görüş bildirmiştir.

Buna ilişkin katılımcıların ödül ve cezanın öğrencilerin sınıf içerisindeki davranışları üzerinde etkisi hakkında görüşleri: Ö1 “Ödülün etkisinin olduğuna inanıyor ve görüyorum fakat cezanın etkisinin olduğunu düşünmüyorum.” Ö2 “Ödül ve cezanın davranışın üzerinde etkisinin olduğunu düşünüyorum.” Ö3 “Ödülün davranış üzerindeki etkisinin olduğunu düşünüyorum. Cezayı kullanmıyorum ama ceza olarak değerlendirilecekse çiçek aldırma ve tahtayı sildirmenin etkisinin olduğunu düşünüyorum.” Ö4 “Özellikle ödülün etkisinin olduğunu düşünüyorum.

Cezanın da ödül kadar olmasa da etkisinin olduğunu düşünüyorum” Ö5 “Ödül olarak soru sorup soruyu bilenlere artı vererek sene sonunda hediye ve yüksek not veriyorum.” Ö6 “Derse katılanlara ve ödevleri yapanlara artı verip yüksek not ödülünü veriyorum. Tahtada bazen bilinçli hata yapıyorum ve bunu fark eden öğrenciye 100 puan veriyorum.” Ö7 “Sorulara doğru cevap verenlere artı verip sonrasında yüksek not veriyorum.” Ö8 “Soruyu bilemese bile çözmek için gayret edip cesaret gösterdiyse teşekkür edip artı veriyorum.” Ö9 “Ödül olarak derslerimi dinleyip dersle ilgilenenlerin performans notunu yüksek veriyorum.” Ö10 “Konuşarak motive etmeye çalışıp istediğim davranışları gösterenlere not veriyorum.” Ö11 “Ödül olarak sorduğum sorulara doğru cevap verenlere artı kullanarak yüksek not veriyorum.” Ö12 “Olumlu davranışları gösteren öğrencilere güzel bir iletişimle ilgi ve iltifat gösteriyorum.” Ö13 “Ödül olarak soru sorduğumda soruya doğru cevap veren öğrencilerin notuna 100 puan veriyorum.” Ö14 “Ödül olarak öğrencinin bireysel gelişimiyle ilgili detaylar verip sözel olarak takdir ediyorum.” Ö15 “Gol attıysa, basket attıysa, voleybolda iyi bir servis kullandıysa vb. başarılarında yüksek not veriyorum.” Ö16 “Güzel cevap verenlere iltifat edip dönüt verdikten sonra yazılı notu düşük bile olsa performans notunu yüksek veriyorum.” Ö17 “Şu işi yapabilenlere 100 puan vereceğim şeklinde ödüllendirme kullanıyorum.” Ö18 “Ödül almanın zor olması gerektiğine inanıyorum. Ekstra katkı yapanları notla ödüllendiriyorum.” Ö19 “Öğrenci başarılı bir öğrenci veya olumlu bir şey yapmışsa aferin deyip not vererek ödüllendiriyorum.” Ö20 “Dersime ilgilenen öğrencileri sözel ifadelerle takdir ediyorum ve dersle ilgilenen öğrencilerin performans notlarını yüksek vereceğimi söylüyorum.” Ö21 “Matematik dersinde soruları çözen ve başarılı öğrencilere olumlu cümlelerle motivasyonunu sağlayarak yüksek not veriyorum.” Ö22 “Olumlu davranış gösteren öğrencilerimle dışarıda buluşup bir şeyler yiyip içerek ödüllendiriyorum. Zaman zaman da hediye veriyorum.” Ö23 “Spora ilgi gösterip gayret edenlerin notlarını 100 puan veriyorum.”

3.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmamızın dördüncü sorusu “Sınıf içerisinde öğrencilerin davranışlarını düzenlemek amacıyla en çok hangi ödül ve cezaları kullanıyorsunuz?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5. Sınıf İçerisinde Öğrencilerin Davranışlarını Düzenlemek Amacıyla En Çok Hangi Ödül ve Cezaları Kullanıyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Görüşler	Katılımcı Kodu	N
En çok not ödülünü kullanıyorum.	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö16, Ö17, Ö23	12
En çok not ödülü ve psikolojik ödülü birlikte kullanıyorum.	Ö4, Ö14 Ö15, Ö19, Ö21	5
En çok psikolojik ödülü kullanıyorum.	Ö1, Ö2, Ö8, Ö18, Ö20	5
En çok maddi ödül kullanıyorum.	Ö3, Ö9, Ö22	3
En çok psikolojik ceza kullanıyorum.	Ö6, Ö8, Ö9, Ö12, Ö13, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö23	11
Hiç ceza kullanmam.	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö10, Ö22	6
En çok sosyal ceza kullanıyorum.	Ö2, Ö6, Ö14, Ö15, Ö21	5
En çok not cezası kullanıyorum.	Ö2, Ö7, Ö11	3
En çok maddi ceza kullanıyorum.	Ö3	1

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 12'si "En çok not ödülünü kullanıyorum.", 5'i "En çok not ödülü ve psikolojik ödül birlikte kullanıyorum.", 5'i "En çok psikolojik ödül kullanıyorum.", 3'ü "En çok maddi ödül kullanıyorum.", 11'i "En çok psikolojik ceza kullanıyorum.", 6'sı "Hiç ceza kullanmam.", 5'i "En çok sosyal ceza kullanıyorum.", 3'ü "En çok not cezası kullanıyorum.", 1'i "En çok maddi ceza kullanıyorum." şeklinde sınıf içerisinde öğrencilerin davranışlarını düzenlemek amacıyla en çok hangi ödül ve cezaları kullandığına dair görüş bildirmiştir.

Buna ilişkin katılımcıların sınıf içerisinde öğrencilerin davranışlarını düzenlemek amacıyla en çok hangi ödülü kullandığına dair görüşleri: Ö1 "İstediğim davranışı gösteren öğrencilere övgüler yağıdırıyorum." Ö2 "Ödül olarak en çok öğrenciyi onura edecek cümleler kullanmışımdır." Ö3 "Ödül olarak en çok yemeğe gitme, dondurma ikram etmeyi kullanmışımdır. Yüksek not verme ödülünü de çok sık kullanmışımdır." Ö4 "Ödül olarak en çok not ve takdir, teşekkür etmeyi kullanıyorum." Ö5 "Ödül olarak en çok performans notu kullanıyorum." Ö6 "Ödül olarak 100 puan vererek notu daha çok kullanıyorum." Ö7 "Ödül olarak en çok yüksek notu kullanıyorum." Ö8 "Ödül olarak en çok herkesin içerisinde aferin diyerek onura etmeyi kullanmışımdır." Ö9 "Ödül olarak en çok başarılı ve olumlu davranış sergileyen öğrencilere kitap hediye etmişimdir." Ö10 "Ödül olarak en çok soru sorup doğru cevap verdiğinde not kullanmışımdır." Ö11 "Ödül olarak artı koyarak yüksek not vermeyi daha çok kullanıyorum." Ö12 "En çok not ödülünü kullanmışımdır." Ö13 "Ödül olarak en çok not kullanıyorum." Ö14 "Çocuğun olumlu davranışlarını övüyorum. Çocuğu övüyorsam öğrenci arkasından not geleceğini de bilir." Ö15 "Ödül olarak yüksek not ve sözlü takdir kullanmışımdır." Ö16 "Ödül olarak en çok notu kullanıyorum." Ö17 "Ödül olarak en çok not kullanıyorum." Ö18 "Ödül olarak öğrenciyi en çok değer vermeyi kullanmışımdır." Ö19 "Ödül olarak en çok aferin gibi sözel ifadeler ve not kullanıyorum." Ö20 "Ödül olarak olumlu davranış gördüğümde teşekkür etmeyi en çok kullanmışımdır." Ö21 "Ödül olarak davranışın karşılığı olarak teşekkür ederek notunu yüksek veriyorum." Ö22 "Ödül olarak istenen davranışları gösteren öğrencilerimle kahve içme, yemek yeme vb. etkinlikler yapıyorum." Ö23 "Ödül olarak en çok not kullanıyorum."

Katılımcıların sınıf içerisinde öğrencilerin davranışlarını düzenlemek amacıyla en çok hangi cezayı kullandığına dair görüşleri: Ö1 "Cezaya başvurmuyorum." Ö2 "Ödevlerini yapmayan dersine çalışmayan öğrencilere düşük performans notu veriyorum. Bir de öğrenciyi velisine şikayet etmeyi kullanıyorum." Ö3 "Ceza olarak değerlendirilirse istenmeyen davranışları gösteren öğrencilere çiçek aldırıyorum." Ö4 "Ceza olarak değerlendirilmese de onlarla birebir konuşup ilgileniyorum." Ö5 "Ceza kullanmıyorum." Ö6 "Ceza olarak kendisi konuşup uyarıyorum ayrıca ceza olarak ailesine şikayet etmeyi de sık olarak kullanıyorum." Ö7 "Ceza olarak da en fazla düşük notu kullanıyorum. Başka da verebileceğimiz ceza yok." Ö8 "İstenmeyen davranışları gösteren öğrencileri yüksek sesle uyarıp nasihatte bulunmuşumdur." Ö9 "Ceza olarak sözlü uyararak uyarılmayı daha çok kullanmışımdır." Ö10 "Ceza kullanmıyorum." Ö11 "Ceza olarak eksi vererek düşük not veriyorum." Ö12 "Ceza olarak da sözlü olarak uyarıyı kullanmışımdır." Ö13 "Ceza olarak sözel olarak uyarılmayı kullanıyorum." Ö14 "Ceza çok fazla kullanmıyorum ama son zamanlarda korkutmak için idareye gönderirim, ailene haber veririm gibi bazı cümleler kullanıyorum." Ö15 "Ceza olarak istenmeyen davranış sergileyen öğrenciyi oyuna almamak şeklinde kullanmışımdır." Ö16 "Ceza olarak en fazla sözlü uyarı ve nasihat kullanıyorum." Ö17 "Ceza olarak uyarı ve iğneleme yapmışımdır." Ö18 "Ceza olarak en fazla sözlü ifadelerle uyarılar kullanmışımdır." Ö19 "Konuşarak uyarıyorum. En son olarak disipline verme kullanıyorum." Ö20 "Ceza olarak çok zorda kalırsam kızıp yanlış davranışıyla ilgili tavsiyelerde bulunuyorum." Ö21 "Ceza olarak en fazla çevreye kirleten öğrencilere attıkları çöprü toplatmışımdır." Ö22 "Cezayı kullanmıyorum." Ö23 "Ceza olarak derse geç gelenleri yok yazıyorum."

3.6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmamızın beşinci sorusu “Sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif hangi uygulamalara yer verilebilir?” şeklindedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Yönetiminde Ödül ve Ceza Yerine Alternatif Hangi Uygulamalara Yer Verilebilir? Sorusuna İlişkin Bulgular

Görüşler	Katılımcı Kodu	N
Alternatif uygulamalar hakkında fikrim yok.	Ö5, Ö7, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö22	11
Öğrencilerle güçlü bir iletişim kurulmalıdır.	Ö1, Ö2, Ö9, Ö10, Ö21	5
Çok fazla etkinlik yapılmalıdır.	Ö3, Ö4, Ö8, Ö21	4
Öğrencilere iyi bir rehberlik ve yönlendirme yapılmalıdır.	Ö4, Ö23	2
Eğitim sisteminde değişiklik yapılmalıdır.	Ö18, Ö20	2
Veliyle iş birliği içerisinde olunmalıdır.	Ö2, Ö6	2

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 11’i “Alternatif uygulamalar hakkında fikrim yok.”, 5’i “Öğrencilerle güçlü bir iletişim kurulmalıdır.”, 4’ü “Çok fazla etkinlik yapılmalıdır.”, 2’si “Öğrencilere iyi bir rehberlik ve yönlendirme yapılmalıdır.”, 2’si “Eğitim sisteminde değişiklik yapılmalıdır.”, 2’si “Veliyle iş birliği içerisinde olunmalıdır.” şeklinde sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif hangi uygulamalara yer verilebileceğine dair görüş bildirmiştir.

Buna ilişkin katılımcıların sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif hangi uygulamalara yer verilebilir dair görüşleri: Ö1 “Öğrencilerle daha çok konuşup sohbet etmek gerektiğini düşünüyorum. İnsanlarla konuşarak onlara değer verdiğimizizi hissettirirsek birçok problemin çözüleceğini düşünüyorum.” Ö2 “Veli ile iş birliği içerisinde olup öğrenciyle iletişim içerisinde olup öğrencinin daha yakından tanınmasının faydalı olacağını düşünüyorum.” Ö3 “Çocuklar dersten sıkıldıkları zaman derse ara verip onların sevecekleri etkinlikler ve deneyler yapıyorum. Böylelikle onların dersten sıkılmasını engelleyip disiplinsiz davranış göstermelerinin önüne geçmiş oluyorum.” Ö4 “Öğrencinin daha çok konuştuğu, çalıştığı, yaptığı öğrenci merkezli etkinliklere çok fazla yer vermeliyiz. Öğrencilere rehberlik edilmesinin sınıf yönetimdeki birçok problemin ortadan kalkacağını düşünüyorum.” Ö5 “Cezanın öğrenciyi daha da hırçınlaştığını düşünüyorum ceza yerine öğrencinin olumsuz davranışının görmezden gelinmesi kullanılabilir onun dışında çok fazla alternatif yaklaşım bilmiyorum.” Ö6 “Ev ziyaretleri etkili oluyor ayrıca öğrencinin velisiyle iletişim halinde olunabilir.” Ö7 “Alternatif uygulamalar hakkında aklıma bir şey gelmiyor.” Ö8 “Sınıfla hep birlikte dışarıda sinemaya gitme, maç yapma vb. etkinlikler yapabiliriz. Bu etkinliklerde küçük şeyler ikram ediyorum. Bu durum istenmeyen davranışların azalmasına neden olacaktır.” Ö9 “İletişimi güçlü tutup öğrencileri yakından tanıyıp sıkıntılılarıyla ilgilenmenin etkili olacağını düşünüyorum.” Ö10 “Alternatif olarak onlarla sürekli arkadaş gibi konuşuyorum. Her sorunlarıyla ilgilenip parasının olup olmadığını bile soruyorum. Parası olmayan öğrencilere cep harçlığı veriyorum.” Ö11 “Alternatif yaklaşımlar hakkında bir bilgim yok.” Ö12 “Ceza vermek yerine sevdiği bir durumu ortadan kaldırma verilebilir. Sonuçta bu da bir cezadır. Bu konuda çok fazla bilgim yok.” Ö13 “Ödül ve ceza yerine alternatif uygulamalar hakkında çok fazla bilgim yok.” Ö14 “Bu konuda çok fazla bir bilgim yok.” Ö15 “Öğretmen ses tonunu ve vücut dilini düzgün kullanabilmelidir. Bu bir alternatif yaklaşım mıdır bilmiyorum.” Ö16 “Alternatif uygulamalar hakkında bilgim yok.” Ö17 “Alternatif uygulamalar hakkında bilgim yok.” Ö18 “Seviye sınıflarının yapılması gerektiğini düşünüyorum. Çalışanın bir üst sınıfa çalışmayan bir alt sınıfa geçeceği bir sistem olmalıdır.” Ö19 “Kendi yaşantımdan ibret almaları veya örnek olması için olumlu, olumsuz örnekler veriyorum.

Bu bir alternatif yaklaşım mıdır bilmiyorum.” Ö20 “Alternatif yaklaşım olarak derste ve sınıfta kalmanın olduğu eski sisteme dönüş yapılmalıdır.” Ö21 “Öğrencileri yakından tanıyabilecek seviyede güçlü bir iletişim kurulması gerektiğini düşünüyorum. Yakından tanınan öğrencilerin sosyal yönlerinin geliştirilmesi için etkinlikler yapılması gerekmektedir.” Ö22 “Ödül kullanmayı şiddetle tavsiye ediyorum. Alternatif uygulamalar hakkında bilgim bulunmuyor.” Ö23 “Öğrencilere sorumluluk duygusunu kazandırabilirsek birçok sorunun önüne geçilebiliriz.”

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1 Sonuçlar

Bu çalışmada ortaöğretim seviyesinde farklı okullarda görev yapan 23 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeden elde edilen veriler analiz edilerek tablo haline getirilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri sorulan beş soru karşılığında analiz edilmiştir. Ortaöğretim düzeyinde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza uygulamalarına yönelik öğretmen görüşlerini ortaya çıkarabilmek için beş alt başlıkta katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Öğretmenlerin sorulan sorulara verdikleri cevaplar neticesinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır: Sınıf Yönetiminde Karşılaşılan Öğrencilerin Başlıca Disiplinsiz Davranışları Nelerdir? Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Bu kapsamda sınıf yönetiminde karşılaşılan öğrencilerin başlıca disiplinsiz davranışlarının neler olduğuna ilişkin öğretmenlerden 16’sı “Öğrencilerin okula ve derse karşı ilgisiz davrandığı”, 10’u “Öğrencilerin öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı saygısız davrandığı”, 9’u “Öğrencilerin sınıf içerisinde nasıl davranacağını bilmediği”, 1’i “Öğrencilerde disiplinsiz davranış görmediği” şeklinde görüş bildirmiştir. Bazı öğretmenler bir konuda sorun yaşarken bazı öğretmenler ise birden fazla konuda sorun yaşamaktadır. Öğretmenin branşına, çalıştığı okula ve çevresine göre yaşadıkları sorunun çeşidi de değişmektedir.

Sınıf Yönetimi Sürecinde Ödül ve Ceza Uygulamaları Nasıl, Hangi Şekilde Yer Bulmaktadır? Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza uygulamalarının nasıl, hangi şekilde yer bulduğuna ilişkin öğretmenlerden 10’u “Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde iyi bir notla ödüllendirdiği”, 6’sı “Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde not ödülü ve psikolojik ödülü birlikte kullandığı”, 4’ü “Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde psikolojik ödülle ödüllendirdiği”, 2’si “Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde maddi ödülle ödüllendirdiği”, 2’si “Öğrenci olumlu davranış gösterdiğinde not ödülü ve maddi ödülü birlikte kullandığı”, 10’u “Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde uyarıp gerektiğinde de disiplin kuruluna sevk ederek cezalandırdığı”, 7’si “Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde düşük not vererek cezalandırdığı”, 3’ü “Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde hemen ceza vermeyip öğrenciyi ikna ederek davranışını düzeltmeye çalıştığı”, 3’ü “Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde hiçbir zaman ceza kullanmadığı”, 2’si “Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde görmezden gelerek cezalandırdığı”, 1’i “Öğrenci istenmeyen davranış gösterdiğinde ailesiyle iletişime geçerek cezalandırdığı” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu görüşler doğrultusunda sınıf yönetimi sürecinde ödül ve ceza kullanımında öğretmenlerin farklı uygulamaları olduğu görülmüştür.

Ödül ve Cezanın Öğrencilerin Sınıf İçerisindeki Davranışları Üzerinde Etkisi Var mıdır? Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Ödül ve cezanın öğrencilerin sınıf içerisindeki davranışları üzerinde etkisinin olup olmadığına ilişkin öğretmenlerden 10’u “Ödülün davranışlar üzerinde yeterince etkisinin olduğu ve cezanın davranışlar üzerinde yeterince etkisinin olmadığı”, 9’u “Ödülün ve cezanın davranışlar üzerinde yeterince etkisinin olduğu”, 4’ü “Ödülün davranışlar üzerinde yeterince etkisinin olduğu fakat cezanın davranışlar üzerinde hiç etkisinin olmadığı” yönünde görüş bildirmiştir. Sonuç olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin hepsi ödülün davranış üzerinde etkisinin olduğunu ve araştırmaya katılan öğretmenlerin birçoğu cezanın davranışlar üzerinde etkisinin az ya da hiç olmadığını belirtmiştir.

Sınıf İçerisinde Öğrencilerin Davranışlarını Düzenlemek Amacıyla En Çok Hangi Ödül ve Cezaları Kullanıyorsunuz? Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Sınıf içerisinde öğrencilerin davranışlarını düzenlemek amacıyla en çok hangi ödül ve cezanın kullanıldığına ilişkin öğretmenlerden 12'si "En çok not ödülünü kullandığı", 5'i "En çok not ödülü ve psikolojik ödülü birlikte kullandığı", 5'i "En çok psikolojik ödülü kullandığı", 3'ü "En çok maddi ödül kullandığı", 11'i "En çok psikolojik cezayı kullandığı", 6'sı "Hiç bir ceza kullanmadığı", 5'i "En çok sosyal cezayı kullandığı", 3'ü "En çok not cezasını kullandığı", 1'i "En çok maddi cezayı kullandığı" şeklinde görüş bildirmiştir. Sonuç olarak ödül kullanımında en çok not ile ödüllendirme ön plana çıkarken ceza kullanımının da psikolojik cezalandırma ön plana çıkmıştır. Araştırmaya katılan tüm öğretmenler ödül kullanırken ceza kullanan öğretmen sayısı çok fazla değildir. Cezaya hiç başvurmayan veya cezaya karşı olan öğretmenlerin olduğu da gözlemlenmektedir.

Sınıf Yönetiminde Ödül ve Ceza Yerine Alternatif Hangi Uygulamalara Yer Verilebilir? Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif hangi uygulamalara yer verilebileceğine ilişkin öğretmenlerden 11'i "Alternatif uygulamalar hakkında fikrinin olmadığı", 5'i "Öğrencilerle güçlü bir iletişim kurulması gerektiği", 4'ü "Çok fazla etkinlik yapılması gerektiği", 2'si "Öğrencilere iyi bir rehberlik ve yönlendirme yapılması gerektiği", 2'si "Eğitim sisteminde değişiklik yapılması gerektiği", 2'si "Veliyle işbirliği içerisinde olunması gerektiği" şeklinde görüş bildirmiştir. Bu bilgilerden birçok öğretmenin sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif olarak neler uygulanabileceği konusunda yeterli ya da hiçbir bilgisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

4.2. Öneriler

- 1) Öğrencilerde disiplinsiz davranışlar oluşmaması için sınıfların fiziksel şekli değiştirilip daha çok materyalle donatılarak öğretmenlerin öğrenci merkezli, etkinlik temelli yöntem ve tekniklerle ders işlemesine imkân tanınmalıdır.
- 2) Öğretmenlerin hepsi sınıf yönetimi sürecinde öğrenci davranışlarını kontrol etmek için sürekli ödül kullandığından dolayı öğretmenler ödülün olası zararları hususunda eğitilmelidir.
- 3) Birçok öğretmen, sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışlarını kontrol altına almak için ceza kullanmasından dolayı cezanın olumsuz etkileri hususunda öğretmenlerin bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- 4) Öğretmenleri birçoğunda olumlu davranış gösteren öğrencilerin yüksek notla ödüllendirilmesi, olumsuz davranış gösteren öğrencilerin de düşük notla cezalandırılması gözlemlendiğinden öğretmenlerin öğrencilere not vermesinde duygusal davranmayıp puanlama ölçütüyle işlem yapması gerektiğiyle ilgili rehberlik yapılması gerekmektedir.
- 5) Birçok öğretmenin sınıf yönetiminde ödül ve ceza yerine alternatif yaklaşımlar konusunda yanlış, eksik ya da hiçbir bilgisi olmadığından öğretmenlerin alternatif yaklaşımlar hususunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, A. (2017). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
Başar, H. (2004). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
Bolat, Ö. (2016). *Beni ödülle cezalandırma*. İstanbul: Doğan Kitap.
Çelik, N. A. (2006). *İlköğretim okullarında görevli öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin algıları (Denizli ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
Gündüz, Y. ve Balyer, A. (2011). Eğitimde ödül ile cezanın yeri ve buna ilişkin alternatif yaklaşımlar. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 40 (2). 10-23.
Kaya, Z. (Ed.). (2002). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
Korkmaz, İ. (2004). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

MEB, (2013). 07.09.2013 Tarihli Resmi Gazete’de Yayımlanan 14574 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130907-4.htm> Erişim tarihi: 10.03.2023.

Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev.Editörü: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayınları

Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). Resmi Gazete. (1973). Yayımlanma Tarihi: 24.06.1973. Sayısı: 14574. Numarası: 1739.

Öztürk, B. (2005). *Sınıf yönetimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Tavşancıl, E. ve Aslan, E.(2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.

TDK (2023). Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim tarihi: 14.03.2023.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.